

Euskal Herriko Ahotsak
ahotsak.com

Tere Bakedano Altamira

*Hernani,
Gipuzkoa
(1925)*

Aurkibidea

Biografia

Arantzan jaio zen eta lau seme-alabetan zaharrena zen bera. Aita Mendigorriakoa zuen, botikaria. 13 urterekin Valladolidera joan zen ikastera eta Donostian eta Zaragozan Magisteritza ikasketak egin zituen gero. 19 urterekin Hernanira joan zen eta denboraldi bat aritu zen farmazia baten lanean. Farmazia ondoko harakinarekin ezkondu zen 22 urterekin. Biteriko eskoletan ibili zen irakasle bi urtez eta geroztik bizitza osoa eman du Urumea ikastolan irakasle.

Zintak

HER-005

- **Proiektua:** Euskal Herriko Ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Ansa, Ainhoa
- **Data:** 2009-11-11
- **Iraupena:** 64 min
- **Euskarria:** Bideo digitala
- **Kodifikatzailea:** Etxeberria, Idoia

Pasarteak

1. Aita, Arantzako botikaria

- **Erref:** HER-005/002
- **Iraupena:** 0:01:52. **Hasi:** 00:00:42. **Bukatu:** 00:02:34
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna » Medikuak eta sasimedikuak
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa

Laburpena:

Arantzan jaioa, elizaren aldameneko etxe batean. Lau senidetan zaharrena. Bi bizitzako etxea zen. Aita botikaria zen, Mendigorriako semea, Madrilen ikasia. Ama Arantzakoa zen. Aita euskara ikasten saiatu zen.

2. Aita hiltzean, ama botikaren kargu

- **Erref:** HER-005/003
- **Iraupena:** 0:03:05. **Hasi:** 00:02:34. **Bukatu:** 00:05:39
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna » Medikiak eta sasimedikiak
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa

Laburpena:

Aitak Madrilen ikasi zuen. Aitona ere botikaria zen, eta bi osaba ere bai. Aitak idazten eta irakurtzen irakasten zien herriko mutil gazteei. Aita gazterik hil zen, 55 urterekin, eta ama eta ahizpa egin ziren botikaren kargu (ordezkari bat topatu behar izan zuten, baimena izateko). Ahizpa mediku batekin ezkondu zen, eta orduan amak botika itxi zuen.

3. Botikako martxa

- **Erref:** HER-005/004
- **Iraupena:** 0:01:46. **Hasi:** 00:05:39. **Bukatu:** 00:07:25
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa
- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna » Medikiak eta sasimedikiak

Laburpena:

<p>Botikan jarabeak, pilulak, zigiluak... egiten zituzten. Donostiatik eramaten zituzten botikak, autobusean. Donostiatik Arantzara astean hiru autobus zeuden. Amaren aldeko aitona-amonak Goizuetakoak ziren.</p>

4. Arantzako eskola

- **Erref:** HER-005/005
- **Iraupena:** 0:01:52. **Hasi:** 00:07:25. **Bukatu:** 00:09:17
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola

Laburpena:

Eskolan dena erdaraz zen, baina dotrina euskaraz. Elurra zenean, bidea irekitzen zieten eskolara joateko. Herri sarreran dago eskola. 12 urterekin Hernanira joan zen osabaren etxera, eta Batxilergoa egiten hasi zen.

5. Zazpi urteko Batxilergoa

- **Erref:** HER-005/006
- **Iraupena:** 0:04:11. **Hasi:** 00:09:17. **Bukatu:** 00:13:28
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Maisu-maistrak
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Goi mailako ikasketak

Laburpena:

Aitak ikasketak eman nahi zizkion; horregatik joan zen Hernanira, Batxilergoa egiteko. Valladoliden egiten zituen azterketak; ahozko probak ere bazeuden. Zazpi urteko Batxilerra zen, gogorra. Magisteritza egin zuen gero, Donostian eta Zaragozan; osaba zuen han. Praktikak ere han egin zituen.

6. Zaragozatik Hernanira buelta, eta bertan geratu

- **Erref:** HER-005/007
- **Iraupena:** 0:03:25. **Hasi:** 00:13:28. **Bukatu:** 00:16:53
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Maisu-maistrak
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Goi mailako ikasketak
- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna » Medikuak eta sasimedikuak

Laburpena:

Batxilergoa amaitzean, 19 urterekin, Zaragozatik Hernanira bueltatu zen. Zaila zen plaza ateratzea, eta Burgoseko herri txiki bat egokitu zitzaion. Hara joan ordez, botika batean hasi zen laguntzaile moduan. Klase partikularrak ere ematen zituen. Botika ondoko harakinarekin ezkondu zen. Biteri eskolan egon zen maistra bi urtean, Udalak eskatuta. Mutilen maistra izan zen. Neskak eta mutilak aparte egoten ziren.

7. Helduak alfabetatzen, ikastolan andereño hasi aurretik

- **Erref:** HER-005/008
- **Iraupena:** 0:01:30. **Hasi:** 00:16:53. **Bukatu:** 00:18:23
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Maisu-maistrak
- Ekonomia eta industria » Boom industrialia

Laburpena:

Etorrin asko etorri zen Hernanira, eta helduak alfabetatzen ere ibili zen. Beste bi urte egin zituen hala. Irakurtzen eta idazten irakasten zien, eta matematika pixka bat. Dena erdaraz. Urumea ikastola sortu zenean, irakasle hasi zen han.

8. Urumea ikastolaren sorrera

- **Erref:** HER-005/009
- **Iraupena:** 0:02:53. **Hasi:** 00:18:23. **Bukatu:** 00:21:16
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Euskara eta politika
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Maisu-maistrak
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Ikastolak

Laburpena:

Hernaniko lehenbiziko ikastola izan zen Urumea. Nola sortu zen. Eliza inguruan zebilen guraso talde batek, Oarso kalean. Maria Mariezkurrena zen zuzendaria. Hura eta haren ahizpa Elvira Zipitriarekin ikasiak ziren. Berari ere erakutsi zioten metodoa. Umeak lurrean esertzen ziren, asko abesten zuten... Praktikak eginda, Elkano kaleko pisu batean hasi zen eskola ematen, 1. mailako neska-mutilekin.

9. Legeztatu arte, arazoak inspektoreekin

- **Erref:** HER-005/010
- **Iraupena:** 0:02:40. **Hasi:** 00:21:16. **Bukatu:** 00:23:56
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Euskara eta politika
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Ikastolak

Laburpena:

Ikastolan euskaraz irakasten zuten. Inspektoreekin izandako arazoak. Azpeitian, Loiolan, elkartzen ziren urtero irakasleak. Euskaraz alfabetatzeko ere lan handia egin zuten. Bizkaian eta Iruñean ere egin zituen ikastaroak; Joxerra Gartziak aditza erakusten zien.

10. Euskara batuaren sorrera

- **Erref:** HER-005/011
- **Iraupena:** 0:01:41. **Hasi:** 00:23:56. **Bukatu:** 00:25:37
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Euskara » Euskalkia, herri hizkerak, euskara batua

Laburpena:

Hitz egiteko arazorik ez zuten, baina euskaraz alfabetatu beharra zegoen. Batzuek ez zeuden ados euskara batuarekin. Joxerra Gartzia izan zuen irakasle. Batua bizkaitarrei gehiago kostatzen zitzaien ikastea. Bizkaira joaten zenean, arazoak haiei ulertzeko.

11. 65 urterekin erretiratu zen

- **Erref:** HER-005/013
- **Iraupena:** 0:01:13. **Hasi:** 00:25:44. **Bukatu:** 00:26:57
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Euskara eta politika
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Maisu-maistrak
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Ikastolak

Laburpena:

65 urte egon zen Urumea ikastolan andereño. Biterin bi urte egin zituen, eta aseguru jarri zioten; Urumean, berriz, aseguru gabe urte askoan. Erretiroa hartu zuenean, Biterikoa ondo etorri zitzaion.

12. Emakumeen lanak

- **Erref:** HER-005/014
- **Iraupena:** 0:01:33. **Hasi:** 00:26:57. **Bukatu:** 00:28:30
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Maisu-maistrak

- Ekonomia eta industria » Emakumeak lan-munduan (etxetik kanpo)

Laburpena:

Emakumeen lanak garai hartan: etxean ala irakasle. Zikuñagako lantegiak jarri zituztenean, emakumeak ere hasi ziren lanean. Magisteritzan emakume gehiago zegoen mutilak baino. Farmazia ikasteko aukerarik ez zeukan, urruti joan behar zelako eta garestia zelako. Baina Magisteritza ere gustatzen zaio.

13. Erlijioaren garrantzia Urumea ikastolan

- **Erref:** HER-005/016
- **Iraupena:** 0:00:40. **Hasi:** 00:28:36. **Bukatu:** 00:29:16
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Ikastolak
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizaren indarra

Laburpena:

Urumea ikastolan lehen orduan erlijioa ematen zuten beti. Dotrina erakusten zuten. Erretiroa hartutakoan katekista ibili da. Elizan irakurtzea ere asko gustatu zaio.

14. Ikastolako materiala

- **Erref:** HER-005/018
- **Iraupena:** 0:04:32. **Hasi:** 00:29:19. **Bukatu:** 00:33:51
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Ikasgaiak eta ikasmateriala
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Ikastolak
- Lanbideak » Artistak

Laburpena:

'Xabierto' liburua erabiltzen zuten. Txotxekin egiten zuten matematika. Abestu egiten zuten, eta jolastu. Elvira Zipitriak emandako abestiak ziren, herrikoiak. Imanol Urbietak ere sortu zituen letrak. Xabier Lete, Lourdes Iriondo, Benito Lertxundi... inguruan ibiltzen ziren, laguntzen. Eta beste hainbat ere bai.

15. Hernaniko ikastolak

- **Erref:** HER-005/020
- **Iraupena:** 0:02:51. **Hasi:** 00:34:00. **Bukatu:** 00:36:51
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Ikastolak

Laburpena:

Biteririk ikastolara aldaketa handia izan zen. Ikastola bakarra zen orduan; gero Langile eta Elizatxo sortu ziren, ezberdin pentsatzen zutelako. 10 umerekin hasi zen, baina urte batzuetan 45 ere izan zituen.

16. 1. mailako en irakasle

- **Erref:** HER-005/022
- **Iraupena:** 0:01:03. **Hasi:** 00:37:55. **Bukatu:** 00:38:58
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Ikastolak

Laburpena:

45 ikasle askotxo ziren. Ikasgai denak ematen zituen, 6-7 urteko umeei.

17. Urte gogorak eta giro nahasia

- **Erref:** HER-005/024
- **Iraupena:** 0:03:21. **Hasi:** 00:39:10. **Bukatu:** 00:42:31
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Euskara eta politika
- Politika » Politika eta Franco

Laburpena:

Giro nahasia zegoen garai hartan, eta urte gogorak izan ziren: manifestazioak, atxiloketak... Bizilagun baten kontuak; Iparraldera joan zen, eta bisitan joaten ziren. Burgosko prozesua. Guardia Zibilarekin ere arazoak.

18. Ikastolan zer erakusten zuten

- **Erref:** HER-005/025
- **Iraupena:** 0:03:13. **Hasi:** 00:42:31. **Bukatu:** 00:45:44
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Euskara eta politika
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Ikasgaiak eta ikasmateriala
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Ikastolak

Laburpena:

Ikastolan zer erakutsi beraiek erabakitzen zuten; legeztatu zutenean, onartu behar izango zituzten. Euskara zen ikastolaren ardatza, eta bertako historia eta kondairak. Ez ziren Madril en gustukoak izango, baina ez ziren askotan joaten. Don Jose Sanchez inspektorearekin harreman ona zuten. Lehen urteetan, umeei en mendira joaten ziren, inspektorea zetorrenean. Bestela ere asko joaten ziren mendira umeei en.

19. Lehen dena buruz ikasten zuten

- **Erref:** HER-005/026
- **Iraupena:** 0:02:08. **Hasi:** 00:45:44. **Bukatu:** 00:47:52
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Ikasgaiak eta ikasmateriala

Laburpena:

Irakaskuntza asko aldatu da. Ikasle zenean, erabiltzen zen metodologia: dena buruz. Batxilergoko lehen urtea Peñaforidan egin zuen. Askatasun gehiagorekin ikasten da orain.

20. Emakumeak irakaskuntzan

- **Erref:** HER-005/029
- **Iraupena:** 0:02:04. **Hasi:** 00:48:52. **Bukatu:** 00:50:56
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Maisu-maistrak
- Ekonomia eta industria » Emakumeak lan-munduan (etxetik kanpo)

Laburpena:

Emakumearen papera irakaskuntzan. Helduak alfabetatzen ibili zenean, denak ziren gizonezkoak. Kanpora joaten ziren asko, irakasle moduan.

21. Urumea ikastolaren egoitzak

- **Erref:** HER-005/030
- **Iraupena:** 0:02:12. **Hasi:** 00:50:56. **Bukatu:** 00:53:08
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Ikastolak

Laburpena:

Elkano kaleko pisu batean egon zen eskolak ematen; bi gela zituzten. Oarson toki gutxi zuten, ez ziren ume denak kabitzen. Geroko egoitzak. Ondo prestatuta irteten ziren ikasleak Urumea ikastolatik.

22. Lana atergabe, ikastolan

- **Erref:** HER-005/031
- **Iraupena:** 0:01:04. **Hasi:** 00:53:08. **Bukatu:** 00:54:12
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Ikastolak

Laburpena:

Lan asko egin zuten ikastolaren alde. Mikel Laboaren abesti batekin gogoratzen da beti.

23. Umetako jolasak eta Elizaren indarra

- **Erref:** HER-005/034
- **Iraupena:** 0:04:23. **Hasi:** 00:55:43. **Bukatu:** 01:00:06
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Jolasak

- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Elizaren indarra

Laburpena:

Edozein gauzarekin jolasten zuten. Hormetako landareekin, sukaldetara. Egurrezko astoa zegoen etxe ondoan, dotrinarako bidean harekin jolasten zuten. Apaiz batek errieta egin zien behin, mutilak eta neskak batera jolasten ari zirelako. Elizondoko batzuek jauregi bat zuten Arantzán, eta bisitan joaten ziren; haiekin euskal ezkontza bat antolatu zuten, antzerkia eginez, eta hori ere ez zitzaion gustatu apaizari. Mutilekin dantza eginez gero, kongregaziotik botatzen zituzten.

24. Hondarribira txangoan, apaizarekin

- **Erref:** HER-005/035
- **Iraupena:** 0:02:27. **Hasi:** 01:00:06. **Bukatu:** 01:02:33
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Elizaren indarra
- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Elizarekin lotutako pertsonak

Laburpena:

Urtean behin Hondarribira joaten ziren egunpasa dotrinakoak. Lehengusu bat uretara bota zuen olatuak, eta apaizak errieta egin zien. Etxez etxe diru eske ibili ziren eskursiora joateko, eta apaiza dirua itzularazi zien. Ozkozekoa zen Don Migel apaiza eta bestea Don alberto zen. Lehen Arantzán bi apaiz zeuden; orain bakarra 4-5 herritarako.

25. Teresita deitzen zioten

- **Erref:** HER-005/037
- **Iraupena:** 0:00:31. **Hasi:** 01:02:55. **Bukatu:** 01:03:26
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa

Laburpena:

Teresita deitzen diote. Amonak jarri zion izena.

Ahotsak.eus-eko edukiarekin sortutako dokumentu automatikoa.

2026-03-21

CC-by-sa | Ahotsak.eus

Badihardugu Euskara Elkartea

Markeskua Jauregia, 20600 Eibar

943121775 - ahotsak@ahotsak.com